

ROBERT SCHUMANN

8. 6. 1810 - 29. 7. 1856

Romantismus, který od počátku 19. století ovládl umění, se výrazně projevil i v hudbě. Po generaci raných romantiků nastoupila řada výrazných hudebních skladatelů, kteří byli esteticky i společensky zformováni a usilovali svým dílem o nový umělecký projev. Mezi nejvýraznější představitele vrcholného romantismu patřil Robert Schumann, vynikající německý hudební skladatel, klavírista, kritik a dirigent.

Narodil se 8. června 1810 v saském městečku Zwickau. Rodinné prostředí a výchova mu poskytly vysokou úroveň kulturního zázemí. Byl pátým a nejmladším dítětem v rodině knihkupce a nakladatele, který podporoval jeho sklony k hudbě. Šťastné dětství prožité v prostředí prostoupeném kulturními zájmy podporovalo vedle zájmu o hudbu i zájem o literaturu (Schiller, Heine aj.). Vysoká citlivost a vnímavost k podnětům, povahové založení (typ cholericcko-melancholický), rodinné prostředí i společenské podněty - to vše v něm podpořilo jeho zanícení pro krásu a sociální pokrok a určilo směr jeho lidskému zrání i uměleckému úsilí.

Základy hudebního vzdělání získal Schumann v rodině (v mládí byl do značné míry samouk). V deseti letech se začal učit hrát na klavír. Na přání matky se nechal zapsat r. 1828 v Lipsku na právnickou fakultu, přestože jej více zajímala filosofie. V Lipsku se také stal studentem klavíru u Friedricha Wiecka, který se stal později jeho tchánem. Přečasně studoval v Heidelbergu, ale v roce 1830 se vrátil do Lipska, aby se dále věnoval především hudbě. Tehdy se ubytoval přímo v domě F. Wiecka.

Schumannův rodinný život byl velmi nešťastný, otec zemřel v 53 letech na nervové onemocnění, sestra Emily spáchala v devatenácti letech sebevraždu. V Schumannově povaze se svářily rozporuplné tendence - slučoval se v něm tvůrčí talent, nadšení i organizátorské schopnosti s vrozenou melancholií. Byl hloubavý samotář,

stejně jako vášnivý bojovník za společenský a umělecký pokrok. Již v mládí vyjádřil tento rozpor slovy: „*Básník žije ve světě ideálním - a pracuje pro svět skutečný.*“ Přestože byl společenský, měl rád společnost žen, pociťoval silný pocit vnitřní nespokojenosti. Už v mladém věku si do deníku zapsal strach z šílenství.

Silným motivem, který jej udržoval při životě, byla jeho velká láska ke Claře, vynikající klavíristce s perspektivou úspěšné koncertní kariéry. Její otec Friedrich Wieck, uznávaný pedagog, bránil vztahu všemi prostředky, neboť se obával nestálosti Schumannova charakteru. Spor se řešil soudní cestou a přes Wieckovy námitky byli Robert a Clara oddáni 12. září 1840, den před jejími jednadvacátými narozeninami. V roce 1843, kdy už měli dvě dcery, jim otec nabídl usmíření, ale vztah zůstal nadále pouze formální.

Třicátá a čtyřicátá léta jsou vedle zápasu o osobní štěstí dobou usilovné práce na poli literárním a kompozičním. V té době vytvořil vrcholná díla klavírní poezie. Manželské štěstí se promítlo do několika písňových cyklů *Láska básníkova*, *Láska a život ženy* a *Myrty* (svatební dar Robertův Claře), komorních skladeb a opery *Genoveva*.

Jeho úsilí stát se klavírním virtuosem bylo zmařeno nadměrným cvičením na klavír, kdy mu ochrnuly dva prsty na pravé ruce. S myšlenkou na koncertní dráhu se musel rozloučit, a proto přenesl svůj zájem do oblasti kompoziční. Ironické bylo, že známou koncertní klavíristkou se stala jeho vysněná žena Clara a Robert Schumann byl často veřejnosti představován jako její manžel. Úspěšnou koncertní kariéru Clary přerušovala častá těhotenství, mezi rokem 1841 a 1854 se manželům Schumannovým narodilo osm dětí.

Stranou nezůstaly ani další aktivity. V roce 1834 založil Schumann s několika přáteli vlivný hudební časopis *Neue Zeitschrift für Musik*, který redigoval až do roku 1844. Časopis byl nejen tribunou mladých umělců, ale objevoval veřejnosti i mladá, dosud málo známá jména (Chopin). Podporoval staré i nové umění, ale ostře kritizoval planou vnějškovou virtuozitu a vystupoval proti mdlému nudnému manýrisnu, který se pěstoval v tehdy módních salónech. Schumannův časopis se stal významným evropským hudebním časopisem, svou odbornou fundovaností vytvořil vzor hudební kritiky a moderního žurnalistiky.

Schumann psal též četné hudební eseje a podepisoval se imaginárními jmény, jednak jako „Florestan“, plný energického vzletu, jednak jako lyrický „Eusebius“. Výrazem jeho snahy o nové umění bylo vytvoření důvěrného spolku přátel, který pojmenoval „Davidsbündler“, (Davidovi spojenci, cílem bylo bojovat proti Filištínům v umění).

V roce 1843 přijal místo na nově založené lipské konzervatoři. Když v roce 1844 provázel manželku na koncertní cestu do Ruska, propukly u něj výrazné příznaky duševní choroby. Vedle zděděných dispozic a nevyrovnané, vznětlivé povahy (návaly euforie střídaly hluboké deprese), se do nemoci promítly i mnohé životní zvraty, zápas o existenci i pracovní přetížení. Žil v neustálém napětí, změna bydliště přinášela pouze přechodnou úlevu.

Od r. 1844 působil v Drážďanech jako sbormistr, v letech 1850-53 žila rodina v Düsseldorfu., kde přijal místo městského kapelníka.

Jeho duševní stav se však začal prudce zhoršovat, dostavily se halucinace a ve stavu hluboké deprese se v únoru 1854 pokusil skokem do Rýna o sebevraždu. Byl zachráněn a ve stavu akutní duševní poruchy dopraven do soukromého sanatoria poblíž Bonnu. Během posledních dvou let strávených v ústavu prošel i údobím relativní stability. V té době si dopisoval s Clarou, přijal několik návštěv, mezi nimi i mladého J. Brahmse. Tvůrčí aktivita se mu již nikdy nevrátila. Robert Schumann zemřel v ústavu 29. června 1856 ve věku 46 let.

Zanechal po sobě dílo, které neodmyslitelně patří romantismu. Pro jeho hudbu je příznačný lyrismus, čistá melodie a harmonie, kompozice jsou přehledné, oproštěné od temné dramatičnosti. Jeho vrcholná díla patří klavíru, vedle *Koncertu pro klavír a moll* (1854) jsou to především programní skladby: *Karneval, op. 9 (Carnaval)*, cyklus 20 charakteristických obrázků jako *Pierot, Harlekýn, Pantalon, Chopin, Pochod Davidových spojenců proti Filištínským* aj. Sjednocujícím prvkem cyklu jsou čtyři tóny A-S-C-H, které tvoří iniciály města Aš, odkud pocházela někdejší Schumannova láska. Kryptogramy byly oblíbeným Schumannovým motivickým základem a užil je i v jiných skladbách.

Romantická obliba v přírodních scénách je patrná v poetických *Lesních scénách* (*Waldszenen*) nebo *Fantazijních kusech*. Evokací dětství jsou *Dětské scény* (*Kinderszenen*), cyklus 13 miniatur o dětech a jejich světě, z nichž snivé *Snění* patří mezi nejpopulárnější skladby vážné hudby.

Vynikající jsou i písňové cykly, z komorních skladeb se hraje smyčcový kvintet a 3 smyčcové kvartety. Symfonickou tvorbu představují čtyři symfonie - *Symfonie č. 1 Jarní*, *Symfonie č. 3 Rýnská*, vynikající je poslední *Symfonie d moll*. Z vokálních děl je zajímavé oratorium *Ráj a Peri*.

Robert Schumann přinesl do hudby vlastní poetický myšlenkový obsah, hlubokou citovost i silný emocionální náboj. Koncertní návštěvníci i amatérští hudebníci znají především jeho klavírní skladby, oblíbeným repertoárem komorních pěvců jsou slavné písňové cykly. Spolu se symfonickou tvorbou tvoří obraz velkého romantického skladatele.